

ალბერ კამიუ – ათეიზმიდან აბსურდად

ზოგადად, ადამიანები შეიძლება დავყოთ ათეისტებად, თეისტებად და სკეპტიკოსებად, მათი მსოფლმხედველობრივი პოზიციების მიხედვით. ვინაიდან, ნებისმიერი მსოფლმხედველობა, საბოლოო ჯამში აუცილებლად ატარებს ათეისტურ, თეისტურ ან სკეპტიკურ ხასიათს ღმერთის არსებობის (თუ არ-არსებობის) საკითხთან დაკავშირებით. კამიუ შეგნებულად იდგა ათეისტურ პოზიციაზე და ცდილობდა ათეისტური მსოფლმხედველობის შიგნით გაერკვია ადამიანური ყოფიერების საზრისის პრობლემა.

ალბერ კამიუს მთელი შემოქმედება ათეისტურ-ექსისტენციალისტური ფილოსოფიის დაღს ატარებს, რის გამოც მას სამართლიანად მიაკუთვნებენ ექსისტენციალისტურად განწყობილ მოაზროვნეთა რიგებს. უმრავლესობა, ვის შემოქმედებასაც რაიმე ზეგავლენა მოუხდენია კამიუს მსოფლმხედველობის ჩამოყალიბებაზე, ექსისტენციალისტური ფილოსოფიის პრობლემატიკას იკვლევდა მეტ-ნაკლებად. მათ შორის პირველ რიგში დასახელებულ უნდა იქნას დოსტოევსკი (1821-1881), რომლის ნაწარმოებებმაც უდიდესი როლი ითამაშეს კამიუს შემოქმედებაში. აგრეთვე ექსისტენციალიზმის შორეული წინამორბედები: შოპენჰაუერი (1788-1860) და კირკეგორი (1813-1855); სიცოცხლის ფილოსოფიის მამამთავრად მიჩნეული ნიცშე (1844-1900); რუსი ექსისტენციალისტი ფილოსოფოსები: შესტოვი (1866-1938) და ბერდიაევი (1874-1948); გერმანელი ექსისტენციალისტი ფილოსოფოსები: იასპერსი A(1883-1969) და ჰაიდეგერი (1889-1976); საფრანგეთში სარტრი (1905-1980). აგრეთვე აბსურდის ნაწარმოებთა უბადლო ოსტატი, ავსტრიელი მწერალი ფრანც კაფკა (1883-1924), რომლის შემოქმედებასაც კამიუმ სპეციალური გამოკვლევა მიუძღვნა (ეს არის არასრული სია იმ მოაზროვნეებისა, ვისაც კამიუს შემოქმედებაზე გავლენა მოუხდენია).

ზემოჩამოთვლილ ავტორთა ნაშრომები კამიუს სამაგიდო წიგნებს წარმოადგენდა, მაგრამ უნდა აღინიშნოს, რომ კამიუ არცერთი მათგანის ბოლომდე მიმდევარი არ ყოფილა. არც თვით დოსტოევსკისა, რომლის დიდ გავლენას საკუთარ თავზე ხშირად აღანიშნავდა. იგი ყოველთვის და ყველგან ცდილობდა დამოუკიდებელი გზით სიარულს. მისი აზრით, ბოლომდე დარჩენა შეუძლებელია რომელიმე მხარეზე. სწორედ ასე წარმოუდგინა მსმენელს მან თავი, 1957 წელს მისთვის ნობელის პრემიის მინიჭებასთან დაკავშირებით გამართულ სხდომაზე წარმოთქმულ სიტყვაში: „თავისუფალი მსროლელი“, რომელიც ყოველთვის ცხოვრების შუაგულში ტრიალებს, მაგრამ მუდამ თავისუფლად იქცევა; არცერთ მებრძოლ ბანაკს არ ემორჩილება. ადამიანი – მეამბოხეა; ასე ეწოდება კიდევ მის მეორე მთავარ ფილოსოფიურ შრომას, რომელიც 1951 წელს გამოიცა და წარმოადგენს 1942 წელს გამოქვეყნებული ძირითადი ფილოსოფიური შრომის – „სიზიფეს მითი“ – ლოგიკურ დასრულებას.

კამიუმ თავისი ცხოვრებაც თითქმის ისე გაატარა, როგორც მეამბოხე ადამიანმა, რაც მისი აზრით, რაიმეს საბოლოოდ მიუღებლობაში გამოიხატებოდა. 1934 წლიდან იგი

კომპარტიის რიგებშია, მაგრამ სამიოდე წლის შემდეგ (1937 წელს) ტოვებს მას. როდესაც საფრანგეთი გერმანელმა ოკუპანტებმა დაიკავეს (1940 წელს), კამიუ უყოყმანოდ ჩადგა სამშობლოს თავისუფლებისათვის მებრძოლთა რიგებში (1938 წლიდან იგი ძირითადად საფრანგეთში ცხოვრობდა), რომელიც „წინააღმდეგობის“ სახელწოდებითაა ცნობილი. აქტიურდ თანამშრომლობდა იატაკქვეშა გაზეთში „კომბა“ - („ბრძოლა“), რომლის ერთ-ერთი დამაარსებელი თვითონ იყო ხოლო 1944 წელს მისი რედაქტორი გახდა. (კამიუმ მოქმედ არმიაში წასვლა ვერ შეძლო, რადგან ქრონიკული ტუბერკულოზით იყო დაავადებული ჭაბუკობის მძიმე წლებიდან).

„ადამიანი-მეამბოხე“-ს გამოქვეყნებიდან (1951) სულ მალე, კამიუ ოფიციალურად ემიჯნება ჟან პოლ სარტრს, რის შემდეგაც იგი თანდათან გადადის ანტიკომუნისტთა რიგებში. საფიქრებელია, რომ კამიუ ბოლომდე ვერც აქ დარჩებოდა და კიდევ ბევრჯერ მოასწრებდა თავისი პოლიტიკური მრწამსის შეცვლას საკუთარი ფილოსოფიის თანახმად, 1960 წლის 4 იანვარს, პარიზისკენ მიმავალ გზაზე, დაბა ვილბლევენთან მომხდარ ავტოკატასტროფას, 47 წლის ასაკში მოულოდნელად რომ არ შეწყვიტა მისი სიცოცხლე.

ალბერ კამიუს შემოქმედებითი სარბიელი ფართო და მრავალფეროვანია. იგი იყო მწერალი, დრამატურგი, ფილოსოფოსი. ამავე დროს აქტიური მონაწილე პოლიტიკური და საზოგადოებრივი ცხოვრებისა. აზროვნების ისტორიაში, კამიუ პირველ რიგში შესულია როგორც მწერალი, მხატვრული სიტყვის შესანიშნავი ოსტატი. მაგრამ, წმინდა ფილოსოფიური ესსეების გვერდით, მისი თითქმის ყველა ნაწარმოები, მხატვრული, დრამატურგიული თუ სხვა სახის, ღრმა ფილოსოფიურ ნაკვალევს ატარებს. ამიტომაც, კამიუს, ფილოსოფიური აზროვნების ისტორიაშიც თავისი დამოუკიდებელი ადგილი უკავია, რომლის გასარკვევადაც საჭიროა მოკლედ გავიხსენოთ ჰეგელის (1770-1831) შემდგომი ფილოსოფიური აზროვნების განვითარების ერთ-ერთი ძირითადი ხაზი, რომელიც ექსისტენციალისტური ფილოსოფიის ყველაზე დიდი წინამორბედის, კირკეგორის სახელთანაა დაკავშირებული.

ჰეგელმა კონკრეტული პიროვნება მთლიანად ზოგადის ბატონობის ქვეშ მოაქცია, რის გამოც შემდგომი ფილოსოფიური აზრის მძაფრი კრიტიკა დაიმსახურა (1, გვ. 5-6). ამ კუთხით ჰეგელის ფილოსოფიის ყველაზე მწვავე და შეურიგებელ კრიტიკას აწარმოებდა კირკეგორი. მას სურდა ჰეგელის მოძღვრებაში ეპოვა პასუხები ადამიანის პირად ცხოვრებაში წამოჭრილ საჭირბოროტო საკითხებზე. ამ მიზნით სცადა კიდევ მან ჰეგელის ფილოსოფიური სისტემის მიყენება ცხოვრებისადმი, მაგრამ იმედი გაუცრუვდა (6, გვ. 105).

ჰეგელთან მართლაც არ მოიძებნება კონკრეტული პასუხები ცალკეული პიროვნების წინაშე პირადი ყოფის სფეროში წამოჭრილ კითხვებზე, რომლებიც მხოლოდ ამ პიროვნებას ეკუთვნიან და მის ინტიმურ სფეროში ტრიალებენ. კონკრეტული ადამიანი ჰეგელის ფილოსოფიაში გადაიქცა მხოლოდ საშუალებად, იარაღად აბსოლუტური გონის ხელში, საკუთარი მიზნების განხორციელების საქმეში (4, გვ. 158). ჰეგელთან კონკრეტული პიროვნება მოკლებულია თავისუფლებას. ერთეული მთლიანად შთანთქმულია ზოგადის მიერ. კირკეგორი კი სწორედ ამ ცალკეულ და კონკრეტულ პიროვნებას თავისი ვნებებითა და განცდებით, მისწრაფებებითა და ლტოლვებით წარმოდგენილს

განიხილავდა ფილოსოფიის საგნად (7, გვ. 349). კირკეგორის აზრით, ფილოსოფია ადამიანისთვის ის სფეროა, სადაც იგი წყვეტს ყოფნა-არყოფნის საკითხს და წყვეტს მას მხოლოდ თავისთვის, რადგანაც ამ საკითხს სხვისთვის ვერავინ ვერ გადანყვეტს (5, გვ. 13). ამდენად, ფილოსოფია კირკეგორისთვის წარმოადგენს ცალკეული ადამიანის მიერ თავისი პირადი ცხოვრების შესახებ განაზრებას (10, გვ. 71). ამიტომ იყო, რომ მისთვის მთელი წინანდელი ტრადიციული ფილოსოფია მიუღებელი აღმოჩნდა და თავისი ცხოვრება წინამორბედ ფილოსოფოსთა წინააღმდეგ ბრძოლაში გაატარა (10, გვ. 10).

ამ ბრძოლაში ტრადიციული ფილოსოფიის წინააღმდეგ, შექმნა კირკეგორმა თავისი „ცხოვრების ფილოსოფია“, რომლის საფუძველშიც მის მიერ ჩადებულია არჩევანის პრობლემა (კირკეგორმა თავის მთავარ ფილოსოფიურ შრომას უწოდა „ან-ან“). არჩევანი მოუცილებადია ადამიანის ყოფიერებისაგან და ამავე დროს მთავარი და გადამწყვეტია პიროვნების ცხოვრებაში. „ან ერთი, ან მეორე“. ეს ზოგადი კითხვა სულ თან დასდევს ადამიანს. მასზე პასუხი, რაიმე გადანყვეტილების მიღება, ანუ ერთერთი მხარის ამორჩევა ნამდვილი პიროვნებისათვის გარდაუვალია, ფიქრობს კირკეგორი. ამასთან, ადამიანი ყოველთვის დამოუკიდებლად ირჩევს.

არჩევანის გაკეთება ადამიანს ყველა წვრილმანზე უხდება, მაგრამ, კირკეგორი მათგან გამოყოფს ძირითადს, რომელიც ადამიანის, როგორც ასეთის, ყოფიერების საფუძველში დევს და გარკვეულად განსაზღვრავს ყველა დანარჩენს. ეს არის ცხოვრების წესის არჩევა ანუ გზის ძიება ღმერთისკენ. როგორ და რა წესით იცხოვროს ადამიანმა, რა გზით იაროს ამქვეყნად, რომ ამ გზამ იგი ღმერთამდე მიიყვანოს. კირკეგორი ღრმად მორწმუნე პიროვნებაა და მისთვის ღმერთისკენ სავალი გზის პოვნა ამქვეყნიური ცხოვრების სზრისად არის ქცეული. თითოეული ინდივიდი დამოუკიდებლად უნდა ეძიებდეს გზას ღმერთისკენ. თუმცა, იგი ამქვეყნად ვერასოდეს გაიგებს მართლა სწორი არჩევანი გააკეთა თუ არა, რადგან საბოლოო შედეგი, მხოლოდ სიკვდილის შემდეგ შეიძლება გაირკვეს. ამიტომ, ნებისმიერი არჩევანი და გადანყვეტილება, მაინც იწვევს ხოლმე სინანულის გრძნობას.

თუ ჰეგელთან ერთი უკიდურესობა იყო დაშვებული: კონკრეტული გაქრა ზოგადში, ადამიანმა, როგორც პიროვნებამ და ინდივიდმა დაკარგა ყოველგვარი დამოუკიდებლობა, კირკეგორი და მრავალი სხვა მომდევნო ფილოსოფოსი, მეორე უკიდურესობამდე მივიდნენ – ადამიანი მხოლოდ საკუთარი თავის ანაბარად დარჩენილ არსებად გამოაცხადეს. არსებად, რომელიც მხოლოდ საკუთარ ძალებზე დაყრდნობით იკვლევს გზას ყველგან და ყველაფერში. სწორედ ასეთ ფილოსოფოსთა რიცხვს მიეკუთვნება ალბერ კამიუ, რომლის ცხოვრება და შემოქმედება შეიძლებოდა მოკლედ შეფასებულიყო როგორც განუწყვეტელი ძიება პასუხისა კითხვაზე – შეუძლია თუ არა ადამიანს, მარადისობისა და ღმერთის მოშველიების გარეშე, მხოლოდ საკუთარ ძალებზე დაყრდნობით, შეიქმნას ღირებულებები? (2, გვ. 197)

კირკეგორის მსგავსად, კამიუც ცდილობს ადამიანის შესაძლებლობების გარკვევას. მაგრამ, თუ პირველისთვის მიზანი ღმერთისკენ სავალი გზის მიგნება და ამ გზით სიარულია, მეორისთვის, ადამიანის მოქმედების არე, მთლიანად შემოფარგლულია ამქვეყნიურით. ამით შეზღუდულია ღირებულებათა ძიების ველიც, რადგან ღმერთი, საიქიო და ყველა სხვა მსგავსი იმედი, ამ შემთხვევაში მოხსნილია. აი ამ სასრულო ყოფიერებაში, რასაც ამქვეყნიური ცხოვრება ჰქვია, უნდა ვეძიოთ დასაყრდენი, ფიქრობს კამიუ.

თავისი ამქვეყნიური ყოფნის „გარეთ“, ადამიანი მხოლოდ წარმოსახვისა და რწმენის სფეროში იმყოფება და არა ცოდნის სფეროში. ეს კი მხოლოდ აბსურდულ მდგომარეობაში გვაყენებს, რადგან ის, რაც გონებას არ ემორჩილება და მკაცრი ლოგიკურობა აკლია, კამიუსთვის აზრს კარგავს, აბსურდულია. კამიუ მკაცრი რაციონალისტია.

აბსურდულ მდგომარეობაში დარჩენა აუტანელია. აბსურდი უნდა გადაილახოს გონების შუქზე, ფიქრობს კამიუ, განსხვავებით კირკეგორისგან და შესტოვისგან, რომლებიც არამართო შესაძლებლად, არამედ მიზანშეწონილად და აუცილებლადაც კი მიიჩნევენ აბსურდულ მდგომარეობაში ყოფნას, მასში დარჩენას, ყოველგვარ ლოგიკურზე და რაციონალურზე უარის თქმის გზით: „შიშველ“ რწმენაზე დაყრდნობით (3, გვ. 150). კირკეგორი და შესტოვი ბოლომდე და თანმიმდევრულად იზიარებენ ტერტულიანეს (160-220) ცნობილ პრინციპს: „მწამს, რადგან აბსურდია“. კამიუს კი მათთან განსხვავებით შეუძლია თქვას – „არ მწამს, რადგან აბსურდია“. მას უნდა, რომ ყველაფერი გონების, მკაცრი ლოგიკის მეშვეობით გაიგოს და ახსნას. აბსურდსაც ეს ბადებს სწორედ.

რა არის აბსურდი? საიდან ჩნდება, სად არის, ანდა რას და ვის ეხება იგი? კამიუს მიხედვით, აბსურდი არ არის თავისთავადი, რაიმე სუბსტანციური, დამოუკიდებელი ვითარება. იგი არ არის ცალკე აღებულ არც სამყაროში (ობიექტურ რეალობაში) და არც ადამიანში (პიროვნებაში). აბსურდი ჩნდება იქ და მაშინ, სადაც და როდესაც ადამიანი და სამყარო მოდიან ერთმანეთთან კონტაქტში, უჩნდებათ ერთმანეთთან შეხების წერტილები, იმყოფებიან ურთიერთ-მიმართებაში. აბსურდი იბადება ამ ორი წევრის დაპირისპირებით, მათი კონფრონტაციით (8, გვ. 48). აბსურდი ეწოდება ადამიანისა და სამყაროს მიმართებას. ეს მიმართება, კამიუს აზრით, თავის საფუძველშივე აბსურდულია.

მიმართების ამ ორი წევრიდან ერთი უსასრულოა და მარადიული, მეორე კი სასრულია და დროებითი. სამყრო გამოუცნობია. არ ხერხდება მისი ბოლომდე ამოცნობა, მასში ჩანვდომა და გონების თვალთ მისი ბოლომდე გააზრება. იგი პრინციპულად შეუვალია ადამიანისთვის. ადამიანი კი მიესწრაფის სამყაროს სრულ შემეცნებას. მას ესაჭიროება სამყაროს გარკვევა, რათა დაადგინოს საკუთარი ადგილი სამყაროში და გაიგოს რაშია მისი ამქვეყნიური არსებობის, ცხოვრების საზრისი. მაგრამ, იმის გამო, რომ ადამიანს, როგორც სასრულო არსებას (და არც მთელ ადამიანურ მოდგმას), ამის გაკეთება პრინციპულად არ შეუძლია, რადგან მისი ცნობიერების გონითი (ლოგიკურ-თეორიული) უნარი მკაცრ საზღვრებშია მოქცეული (კანტი), იბადება სწორედ აბსურდი. იქმნება გამოუვალი აბსურდული ვითარება, რაც მდგომარეობს იმაში, რომ ადამიანი მარად ესწრაფის იმას, რისი მიღწევაც მისთვის პრინციპულად შეუძლებელია.

ამრიგად, კამიუ სავსებით ეთანხმება კანტის (1724-1804) მიერ ადამიანური გონების შემეცნების უნარისთვის მკაცრი საზღვრების დანესებას. მაგრამ, ამ შეზღუდვით განპირობებული სიძნელეების (რომლებიც ადამიანური ყოიერების აბსურდულობაზე მეტყველებენ) გადასალახავად, კამიუს არ სურს მიმართოს რელიგიას და რწმენის სფეროს შეათაროს თავი, როგორც ამას აკეთებდა კანტი (და ასევე, არაერთი სხვა მოაზროვნე, კანტამდეც და კანტის შემდგომაც). კამიუ ცდილობს აბსურდიდან გამოსავალი მოძებნოს ისევ და ისევ ცოდნის, ლოგიკის, გონების სფეროში, რადგან მას მიაჩნია, რომ რწმენის სფერო ეს არის აბსურდში შესვლა და მასში დაერჩენა. კამიუს მიზანია აბსურდი გადალახულ და დაძლეულ იქნას. მისი აზრით, რელიგია არ გამოდგება ამ

მიზნის მისაღწევად. კამიუ პრინციპულად ემიჯნება რელიგიური ექსისტენციალიზმის წარმომადგენლებს, ანუ აბსურდის მიმდევარ ფილოსოფოსებს. პირველ რიგში კი კირკეგორსა და შესტოვს, ასევე ბერდიაევსა და იასპერსს (8, გვ. 51). თუ კირკეგორი და შესტოვი რელიგიური რწმენის ფილოსოფიურ მოპოვებას, და მასში დარჩენას მიიჩნევენ ადამიანური ყოფიერების აბსურდულობიდან თავის დაღწევის ყველაზე საუკეთესო საშუალებად და უმაღლეს მიზნად, კამიუ ცდილობს აბსურდიდან თავის დაღწევის სხვა გზებს მიაგნოს. თუნდაც თვითმკვლევლობა იყოს ეს გზა, კამიუ თანახმაა, ოღონდ ეს უნდა იყოს ლოგიკურად დასაბუთებული (რაც პრინციპულად განუხორციელებელი ჩანს. კამიუსთვის ამის ნათელი დადასტურებაა დოსტოევსკის შემოქმედება), ანუ გონებისთვის ცხადი და ნათელი და არა „ბრმა ნახტომი წყვდიადში“, რომელიც ღმერთის არსებობის რწმენას (და არა ცოდნას) ემყარება და რომელსაც რელიგიური ფილოსოფიის წარმომადგენლები გვთავაზობენ.

თუ გადავხედავთ კაცობრიობის მიერ დღემდე განვლილ ისტორიას, კამიუს აზრით, ადვილად შევამჩნევთ, რომ რეალურად, ის უფრო მეტად არის დაუნდობელი ომებისა და ხოცვა-ჟლეტის, ძალმომრეობაზე, ფიზიკური ძალის პოლიტიკაზე დაფუძნებული ცხოვრების ისტორია, ვიდრე რელიგიური წესებითა და ზნეობრივი კანონებით წარმართული ცხოვრების ისტორია. ეს კი იმაზე მეტყველებს, რომ ვერც რელიგიამ მოახერხა ადამიანური ყოფიერების საზრისის პრობლემის იმდაგვარი გადაწყვეტა, რაც ადამიანს გაათავისუფლებდა საკუთარი არსებობის აბსურდულობის განცდისაგან და დაარწმუნებდა მას ზნეობრივი კანონებით ცხოვრების აუცილებლობასა და უპირატესობაში. ადამიანი პირველ რიგში ამქვეყნიური, მიწიერი არსებაა და აბსურდის გრძნობისაგან განთავისუფლებას ამქვეყნად მიესწრაფის. შეპირებები საიქიო ცხოვრებაზე, ზოგადად მეტაფიზიკური ღირებულებების არსებობაზე და ა.შ., კამიუს მიხედვით, დამატებლობას მოკლებულია, რადგანაც გონების ფარგლებს სცილდება და მხოლოდ რწმენას ემყარება, რაც აბსურდულობის განცდას კი არ ამსუბუქებს, პირიქით, ამძაფრებს. იქ სადაც გონებას, ლოგიკას უარი უნდა ეთქვას და უპირატესობა „შიშველ“ რწმენას მიენიჭოს (“მწამს რადგან აბსურდია” – ტერტულიანე), აბსურდის გრძნობამ შეიძლება მხოლოდ მოიმატოს და არა მოიკლოს, ფიქრობს კამიუ. ამას გვიდასტურებს ადამიანური არსებობის განვლილი ისტორია, რომლის ტიპური გმირი (და თანამედროვე ევროპელის განზოგადებული სახე) წარმოაჩინა დოსტოევსკიმ თავის ცნობილ ნაწარმოებში „ავსულები“- (Бесы). სტავროგინისა არ იყოს, ადამიანი მთელი ცხოვრება იმის ცდაშია, რომ დაიჭეროს ღმერთის არსებობა და სულის უკვდავება, მაგრამ, ამას ბოლომდე ვერ ახერხებს. ასევე, ძალას ვერ პოულობს, რომ ბოლომდე ათეისტად დარჩეს, რადგან უფრო მეტად აუტანელია ამქვეყნიური არსებობის ამაოების ყურება და მასში განუწყვეტელი მონანიღობის მიღება. ადამიანური გონებისთვის გადაუჭრელ პრობლემას წარმოადგენს ღმერთის არსებობისა და სულის უკვდავების საკითხი. ამ დილემის წინაშე დგას ზოგადად ადამიანი, განსაკუთრებით კი თანამედროვე ეპოქის ადამიანი, რომელსაც ნიცშემ უტიფრად გამოუცხადა, რომ „ღმერთი მკვდარია“.

კამიუ XX-ე საუკუნის ერთ-ერთი, შუაგულ-ევროპელი, „ღმერთმკვდარი“ მწერალი და ფილოსოფოსია (ნიცშესა და ნიცშეს მიმდევარ მოაზროვნეთა გვერდით), რომლის მთელი შემოქმედებაც შეიძლება განხილულ იქნას, როგორც ათეისტური მსოფლმხედ-

ველობის სიმძიმისაგან გატანჯული კაცის ფიქრები. ეს ფიქრები კი დაახლოებით შემდეგ გვეუბნება: ადამიანს უჭირს იმის დაჯერება, რომ მას საბოლოო ჯამში სამარადისო გაქრობა ელოდება. ვერ ურიგდება ასეთ მძიმე ხვედრს და მუდამ იმის ცდაშია, რომ როგორმე დაუძვრეს თავის ამ ბოლოვადობას, რის გამოც იძულებულია თავი მოიტყუოს და ირწმუნოს ღმერთისა და სულის უკვდავების არსებობა. ცნობიერების გაორებაც (საკუთარი თავისგან მალვა და გაქცევა, თვალთმაქცობა და ორპირობა) სწორედ აქ და ამის გამო იწყება, აქედან იღებს სათავეს. ცნობიერების მიერ თავისმოტყუების (რისი უნარიც მას თანდაყოლილი აქვს და მის არსებას შეადგენს) პირველი აქტი, ეს არის დაჯერება იმისი რაც არ სწამს, და რწმენა იმისი რაც არ სჯერა. ამით აიხსნება ის ფაქტი, რომ ადამიანთა დიდი უმრავლესობა, ბოლომდე ვერც ათვისებობას ინარჩუნებს და ვერც თვისებობას. მეტწილად მერყეობს მათ შორის (სტავროგინის სენი სჭირს).

ეს ეხება როგორც ღმერთის არსებობას, ასევე საკუთარ ქცევასა და მოქმედებას, ნებისმიერ არჩევანსა და გადაწყვეტილებას. ადამიანი გამუდმებულ თავისმოტყუებაში იმყოფება. უამრავი რამით იტყუებს თავს და ამის გამო, დღენიადაგ შეურიგებელ და უკომპრომისო ჭიდილშია საკუთარ თავთან, თავისსავე ორეულთან, სადაც მსჯავრმდებელი და მსჯავრდებული, დამნაშავე და მოსამართლე ერთი და იგივე ცნობიერებაა თვითცნობიერების სახით. მან ყველაზე უკეთ იცის თავისი ნაკლი და სიდიადე – თვალთმაქცობის უნარი საკუთარი თავის წინაშე. მაგრამ, სამარადისო გაქრობის შიში აიძულებს მას თავი მოიტყუოს და ილუზიებში ჰპოვოს შვება. ადამიანის რეალური გარემო აბსურდულია. მისთვის თვალის გასწორება შემაძრწუნებელი და დამთრგუნველია. ამიტომაც, ცნობიერებას თავისმოტყუების გარეშე ნორმალური არსებობის შენარჩუნება არ შეუძლია. თავის მოსატყუარს კი უხვად პოულობს, დანყებული ღმერთისა და სულის უკვდავების არსებობის ცდუნებიდან და დამთავრებული ამქვეყნიური „ნეტარებებით“ (იქნება ეს ბიოლოგიურ-მატერიალური, სოციალურ-პოლიტიკური თუ მხატვრულ-შემოქმედებითი). ამათგან, ადამიანი ხან რას ირჩევს თავისი არსებობის საზრისად თუ ნუგეშად და ხან რას. საბოლოო ჯამში გამოცდას ბოლომდე ვერცერთი ღირებულება ვერ უძლებს. ადამიანს გამუდმებით ღრღნის ამაოების ჭია, ეჭვი ყოველგვარი ღირებულებისა და საზრისის მიმართ, რაც ადრე თუ გვიან თავს იჩენს როგორც ნიჰილიზმი.

კამიუს აზრით, ადამიანი დღიდან მისი გაჩენისა აბსურდულ მდგომარეობაშია და დღემდე აბსურდულ ცხოვრებას ეწევა. მაგრამ, თუ ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში, მას თავისი აბსურდული მდგომარეობა ბოლომდე გაცნობიერებული არ ჰქონდა და საუკუნეების მანძილზე ახერხებდა თავის მოტყუებას სხვადასხვა მატერიალური თუ იდეალური „შესაქცევარით“, XX-ე საუკუნემ ნილაბი ჩამოგლიჯა ადამიანურ ცნობიერებას. ფარადა აეხადა მის ნამდვილ ბუნებას, პირველ რიგში საკუთარი თავის წინაშე. წინა პლანზე გამოვიდა ადამიანური ყოფიერების აბსურდულობა, რომელიც მანამდე სხვადასხვა საბურველით იფარებოდა. ამჯერად კითხვა დაისვა უკვე ადამიანის აბსურდული ცხოვრების საზრისის შესახებ – „ღირს თუ არა აბსურდული ცხოვრების გაგრძელება“ – რაც მანამდე ასეთი მასშტაბების და სიმწვავის არ იყო. [კამიუს მიაჩნია, რომ XX-ე საუკუნე განსაკუთრებულია კაცობრიობის ისტორიაში, როგორც მსოფლიო მასშტაბების მქონე, წინასწარგანზრახულ ბოროტმოქმედებათა ეპოქა . . . სადაც ადამიანთა ყველა მოქმედება, პირდაპირი თუ არაპირდაპირი გზით მკვლელობამდე მიდის. ამ გარემოებამ საბოლოოდ გამოათხიზლა ადამიანი და ნომერ პირველ და გადაუდებელ

საკითხად კვლავ იმის გარკვევა იქცა, თუ როგორ, რა წესით ვიცხოვროთ სამყაროში, რომელიც ჩვენ გვაქვს მოცემული (9, გვ. 13-14)].

ნიშანდობლივია, რომ რა თემასაც არ უნდა ეხებოდეს კამიუ, ყველაფერი ადამიანური არსებობის აბსურდულობის გამოაშკარავებამდე და გაცხადებამდე მიჰყავს. აქედან კი, აბსურდის გადალახვის გზების ძიებამდე მიდის, რაც პირველ რიგში ყოფნა-არყოფნის საზღვრის გარკვევას მოითხოვს. პირველ ყოვლისა ისმის კითხვა: ყოველივესადმი აბსურდულობის ამ უკიდურესი განცდის მდგომარეობიდან გამოსავლად, თვითმკვლევლობა ხომ არ უნდა მივიჩნიოთ?!

თუკი ადამიანს არავითარი გზა არა აქვს მარადისობისაკენ, არ არსებობს არც ღმერთი, არც საიქიო ცხოვრება და სულის უკვდავება, ყველაფერი მთავრდება ამქვეყნიურით, რაშიც კამიუ ღრმად იყო დარწმუნებული, მაშინ ცხადია თვითმკვლევლობა აბსურდის გადასაჭრელ გზად არ გამოდგება. თავის მოკვლა თავად იქცევა კიდევ ერთ დიდ აბსურდად. აბსურდული ყოფის ფიზიკური შეწყვეტა, აბსურდიდან ხსნად ვერ ჩაითვლება, რადგან აბსურდის მთავარი წყარო გაურკვევლობაა, ხოლო არარაში გადასვლა ყველაზე დიდ გაურკვევლობას წარმოადგენს, ფიქრობს კამიუ. თუმცა მრავლად არსებობს იმის მაგალითები, როდესაც აბსურდული ცხოვრება ნაადრევად „ფიტავს“ კაცს, ეს უკანასკნელი ვეღარ პოულობს „თავისმოსატყუარს“, უმტყუნებს ნებისყოფა და თავს იკლავს.

საერთოდ კი, კამიუს აზრით, დღევანდელი ადამიანის ხვედრი არაფრით არ განსხვავდება მითიური გმირების, სიზიფესა და პრომეთეს ყოფისაგან. კამიუ შემთხვევით არ ირჩევს მათ თავისი მსოფლმხედველობის გადმოსაცემად. დღევანდელი ადამიანის ცხოვრება, კამიუს მიხედვით, ისევე აბსურდულია როგორც სიზიფეს შრომა, მაგრამ ის მაინც აგრძელებს ცხოვრებას, როგორც სიზიფე მიაგორებდა ლოდს მთაზე ასატანად, რომელიც კვლავ ქვევით ეშვებოდა. დღევანდელი ადამიანის ხვედრია პრომეთეს გასაჭირი. იგი მიისწრაფის დასახული მიზნისაკენ, მაგრამ პრომეთესავით, მასაც საკუთარი ხელით უწერია დასახულ მიზანმდე მისაღწევი გზის მოჭრა. მისი სწრაფვა აბსურდულია, მაგრამ იგი მაინც არ წყვეტს ამ აბსურდულობის ქმნას. აბსურდულ ყოფას ადამიანი გვერდს ვერ აუვლის. მისი არსებობის დასაწყისი და დასასრულიც აბსურდულია მაგრამ, კამიუ ფიქრობს, რომ ადამიანს ძალუძს თვალი გაუსწოროს თავის ასეთ ხვედრს: აიტანოს ეს ფუჭი წუთისოფელი და მოთმინებით გალიოს თავისი აბსურდული ყოფა. არ გატყდეს და სულით არ დაეცეს. არ გაექცეს თავის აბსურდულ ხვედრს და თავი არ მოიკლას. მასში სიზიფესეული ამტანობა და პრომეთესეული მოთმინება ბუდობს, რითაც მას თავისი მძიმე ხვედრისადმი გამკლავება შეუძლია. იგი ამ მოთმინებითა და ამტანობით ერთგვარად აბუჩადაც კი იგდებს თავის ბედს, რომელსაც აბსურდულობა ურგუნებია მისთვის წილად. აბსურდის „კეთება“ მასზე გამარჯვებად ვერ ჩაითლება, მაგრამ, თვითმკვლევლობა როგორც მისგან გაქცევა, ნამდვილად ნიშნავს მის წინაშე საკუთარი დამარცხების აღიარებას.

კამიუს აზრით, აბსურდული ყოფის გაძლება (და არა მისგან გაქცევა), გარკვეულწილად შურისძიებაა საკუთარ ხვედრზე (როცა პიროვნება ცდილობს მას არ შეეპუოს), რაც ერთგვარ თვითნუგეზად ექცევა ადამიანს. თუმცაღა აბსურდულ თვითნუგეზად („სიკვდილისა სიკვდილითა დამრთგუნველი“), როგორც მთელი მისი ცხოვრება თავიდან ბოლომდე.

კამიუს მიერ შემოთავაზებული, ერთი შეხედვით გმირული მაგრამ, საბოლოო ჯამში აბსურდული თვითნუგეში, რომლითაც შეიძლება თავი დაიმშვიდოს დღევანდელმა ადამიანმა სიზიფესა და პრომეთეს მსგავსად, არ არის გამოსავალი. ადამიანი თავისი ბუნებით არც სიზიფეა და არც პრომეთე (რაც კარგად ჩანს მის განუწყვეტელ მცდელობაში, ნებისმიერი გზით მოიტყუოს თავი, ოღონდ ვი საკუთარი არსებობის აბსურდულობის განცდას გაეცეს, თუნდაც ეს იყოს აბსურდის აუტანელი სიმძიმის ხანმოკლე შემსუბუქება). მას ფაქტიურად არ ძალუძს (იშვიათი გამონაკლისების გარდა) სიზიფედ და პრომეთედ ყოფნა. ეს კარგად ჰქონდა გაცნობიერებული არაერთ მოაზროვნეს, განსაკუთრებით კანტს და დოსტოევსკის, რომელთა მიხედვითაც, ღმერთის არსებობისა და სულის უკვდავების დაშვებისა და მოშველიების გარეშე, ადამიანი პრაქტიკულად ვერ შეძლებს ნორმალური მდგომარეობის შენარჩუნებას და მითუმეტეს ზნეობრივი ქცევის განხორციელებას. და მართლაც, თუკი თეორიული დასბუთების სფეროში ვერ გადაწყვეტთ ღმერთის არსებობა-არარსებობის საკითხს, და ეს მხოლოდ რწმენის სფეროს პრეროგატივაა, როგორც ამას სამართლიანად მიუთითებდა კანტი, მაშინ რა აზრი (ან-და რა უპირატესობა) ექნება ნიცშეს ნიჰილისტური პოზიციიდან დანახულ და აღქმულ სამყაროს, იგივე კანტისა და დოსტოევსკის პოზიციებიდან დანახულ და აღქმულ სამყაროსთან შედარებით?

ადამიანი ხომ გარდა მიზანდასახული არსებისა, მიზანშეწონილი არსებაც არის და უნდა იფიქროს არა მარტო იმაზე, თუ რა შეიძლება იცოდეს და რა უნდა გააკეთოს, არამედ იმაზეც თუ რისი იმედი შეიძლება რომ ჰქონდეს. ამიტომ, ის იძულებულია მუდმივად იფიქროს იმაზე, თუ რა სჯობია მისთვის და გააკეთოს არჩევანი ათეისტურ და თეისტურ მსოფლმხედველობებს შორის, ანდა მუდმივ სკეპტიკოსად დარჩეს.

ერთი შეხედვით, თითქოს ათეისტობა უფრო მეტ გმირობას მოითხოვს ადამიანისგან, რადგან ღმერთებს თუ არ დაემორჩილები, სიზიფესა და პრომეთეს ხვედრს გაიზიარებ. მაგრამ, თუ კარგად დავაკვირდებით კაცობრიობის ისტორიას, კამიუს აზრით, ადვილად შევამჩნევთ, რომ ჭეშმარიტ მორწმუნედ ყოფნას უფრო დიდი გმირობა და ძალისხმევა სჭირდება ადამიანისგან, ვიდრე ათეისტობას. კამიუს ნააზრევი სწორედ ამ პარადოქსის გამომჟღავნებას ისახავს მიზნად. პარადოქსისა, რომელიც გვეუბნება, რომ ადამიანებისთვის ბევრად უფრო მიზანშეწონილი, გამართლებული და „სასარგებლოც“ ვი ჩანს, იყვნენ მორწმუნენი და ნეტარნი, მაგრამ, მათი უმრავლესობა რატომღაც ურწმუნოების მიხედვით უფრო ცხოვრობს და რაც დრო გადის, მით მეტად ემსგავსება სიზიფესა და პრომეთეს აბსურდისქმნით გადაღლილ და გატანჯულ სახეებს.

თუკი შემეცნების ფარგლებში ადამიანური გონება ვერ ამტკიცებს ღმერთის ვერც არსებობას და ვერც არ-არსებობას, მაშინ რა იქნება მისთვის უფრო გონივრული და მიზანშეწონილი - ათეიზმი თუ თეიზმი? ეს არის კითხვა, რომელიც მოდის კანტიდან და რომლის ერთ-ერთ მორიგ გადანწყვეტადაც უნდა ჩაითვალოს კამიუს შემოქმედება. თუმცაღა, არცთუ ისე სახარბიელო და მისაღებ გადანწყვეტად ადამიანისთვის, ვიდრე ეს იყო კანტთან და დოსტოევსკისთან.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. გურამ თევზაძე, ნიკოლაი ჰარტმანის ონტოლოგიის კრიტიკა. თბილისი, 1967
2. ზურაბ კაკაბაძე, ფილოსოფიური საუბრები. თბილისი, 1988
3. რაულ ჩანტლაძე, ეგზისტენციალიზმი და შემოქმედების პრობლემა. თბილისი, 1984
4. Буачидзе Т. А. Гегель о сущности философии. Тбилиси, 1981
5. Гайденок П. П. Трагедия эстетизма. Москва, 1970
6. Ганзен П. Сёрен Киркегор. «Северный вестник», 1985, № 1, стр.105-108
7. Шварц Т. От Шопенгауэра к Хайдеггеру. Москва, 1964
8. Camus A. Le mythe de Sisyphe. Paris, 1942
9. Camus A. L' homme révolté. Paris, 1951
10. Gusdorf G. Kierkegaard. Paris, 1963

Vazha Nibladze

Albert Camus – from Atheism to Absurd

Summary

It is possible to discuss and solve the problem of the meaning of human existence from two world outlook positions: theological and atheistic.

Albert Camus belongs to those thinkers who aim at detecting the meaning and justification of human existence without admitting the existence of God and immortality of soul.

According to Camus it is possible only under one condition: in such a case man will by necessity be a hero burdened by experience of absurd, who does not surrender and adapt to his absurd existence, persists in continuing it his whole life just as mythological heroes – Sisyphus and Prometheus did.

In contrast to Kant and Dostoevsky, according to whom man is not able to retain normal existence and perform moral acts without assuming the existence of God, Camus thinks that man's nature contains Sisyphus's fortitude and Prometheus's patience.